

سازوکارهای ایجاد همگرایی در فرایند رسیدگی به ورشکستگی در گروه شرکتها

(مقاله علمی-پژوهشی)

جلیل قنواٹی*

حسین جاوَر**

امیرعلی خدایی***

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۸

چکیده

هر چند توسل به داوری، شیوه‌ای مرسوم و مطلوب در حل اختلافات تجاری بین‌المللی است، اختلافات مربوط به ورشکستگی، به دلیل ارتباط با نظم عمومی اقتصادی و تجاری، همچنان در صلاحیت نهادهای قضایی و اجرایی و دولتی هستند؛ از این رو، توسل به یک نهاد واحد برای رسیدگی را منتفی می‌سازد و عملاً رسیدگی به این دعاوی، در چارچوب نهادهای متعدد و مستقل صورت می‌پذیرد. این مسئله در رابطه با ورشکستگی در گروه‌های شرکتی پیچیدگی‌های بیشتری دارد. تسهیل اختلافات در این باره، به ایجاد هماهنگی و همکاری میان نهادهای نقش آفرین در این حوزه، شامل دادگاه‌ها، مدیران تصفیه و دیگر بازیگران نیاز دارد. به دلیل عدم موفقیت در ایجاد نهادهای یکپارچه، آنسیترال، قانون نمونه‌ای را برای ایجاد هماهنگی در رسیدگی به ورشکستگی در گروه شرکتها تدوین کرده است. در نتیجه با توجه به ضرورت فهم و دستیابی به دستاوردهای این قانون، در تحقیق حاضر به روش توصیفی و تحلیلی، از یک سو به بررسی ابعاد و بسترسازی برای ایجاد ارتباط و هماهنگی میان نهادها و پیشبرد رسیدگی‌های هماهنگ و مؤثر، در عین استقلال نهادهای رسیدگی‌کننده ذیل قانون نمونه آنسیترال پرداخته شده و از سوی دیگر بررسی تمهیدات پیش‌بینی شده در مراحل مختلف رسیدگی مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است.

کلیدواژگان:

گروه شرکتی، قانون نمونه آنسیترال، همگرایی، همکاری، ورشکستگی.

* دانشیار، دانشکدگان فارابی، دانشگاه تهران

ghanavaty@ut.ac.ir

** دانشیار، دانشکدگان فارابی، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)

hjavar@ut.ac.ir

*** دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشکدگان فارابی، دانشگاه تهران

khodaie.amirali@ut.ac.ir

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

بخش قابل توجهی از مراودات تجاری بین‌المللی از طریق شرکت‌ها صورت گرفته و در این راستا نیز شاهد توسعه انواع شرکت‌هایی هستیم که با نیازهای روز انطباق بیشتری داشته باشند. از جمله این موارد می‌توان به شرکت‌های بین‌المللی و همین‌طور گروه‌های شرکتی اشاره داشت. از آنجایی که چنین شرکت‌هایی نیز همانند شرکت‌های تجاری داخلی ممکن است، به دلایل متعدد، در معرض ورشکستگی قرار گیرند،^۱ در رسیدگی به این قبیل پرونده‌ها چالش‌های متعددی برای بازرگانان و نظام‌های رسیدگی ایجاد می‌شود. در حقیقت وجود یک عنصر ارتباط خارجی در پرونده‌های ورشکستگی - از قبیل تابعیت متفاوت ورشکسته یا طلبکاران، وجود اموال ورشکسته در کشورهای مختلف یا داشتن شعبه در کشور دیگر، باعث تردید در قانون حاکم بر ورشکستگی می‌شود.^۲ به علاوه، ادعاهای قابل طرح در ورشکستگی، دعوی استرداد اموال و اسناد از سوی ثالث علیه تاجر و برعکس^۳ در رابطه با این شرکت‌ها، پیچیدگی‌های بیشتری را نسبت به ورشکستگی شرکت‌های واحد داخلی و تحت صلاحیت یک نهاد واحد به همراه می‌آورد.

به همین منظور، تلاش‌هایی برای سامان‌دهی رژیم حاکم بر ورشکستگی‌ها در تجارت بین‌الملل صورت گرفته است. از جمله این تلاش‌ها، قانون نمونه ورشکستگی فرامرزی ۱۹۹۷ آنسیترال است که تلاش دارد در قالب مقررات نمونه، چارچوبی هماهنگ و عادلانه برای رسیدگی‌های فرامرزی در مورد بدهکاران ورشکسته ارائه کند. سازوکارهایی نیز در نهادهای منطقه‌ای همچون اتحادیه اروپا^۴ و در قوانین جدیدتر برخی از اقتصادهای نوظهور همچون چین^۵

۱. جامعی، فاطمه و همکاران، «بررسی ورشکستگی شرکت‌ها، دلایل و راهکارهای پیشگیری از آن در حقوق تجارت بین‌الملل»، *ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت*، ۱۳۹۹، ص ۱.
 ۲. الماسی، نجات علی و احسان شمس، «قانون ماهوی حاکم بر ورشکستگی»، *پژوهش حقوق خصوصی*، شماره ۱۹، دوره ۵، ۱۳۹۶، ص ۹.
 ۳. محمدزاده وادقانی، علیرضا و همکاران، «تحلیل اقتصادی دعوی استرداد در ورشکستگی»، *مطالعات حقوق خصوصی*، دوره ۵۱، شماره ۳، ۱۴۰۰، ص ۵۶۹.
 ۴. به عقیده برخی، هرچند بحث‌های زیادی در مورد قواعد گروه‌های شرکتی در اتحادیه اروپا انجام گرفته، دستاوردی در خصوص هماهنگ‌سازی قوانین حاکم بر موضوعات گروه شرکتی به دست نیامده است.
 ۵. قانون ورشکستگی شرکت‌های چین ۲۰۰۷ به طور اخص به سازمان‌دهی مجدد شرکت ورشکسته اختصاص یافته است. در این قانون توجه ویژه‌ای به بازارهای سرمایه چینی شده است.
- <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/74665/83721/F251786576/CHN74665.pdf/>

و برزیل،^۱ اتخاذ شده است که بیشتر بر استفاده از سازوکارهایی جهت حفظ شرکت‌ها و جلوگیری از توسل به فرایند تصفیه و انحلال شرکت‌ها اتکا دارد.^۲

هرکدام از این راهکارها هرچند در جای خود سودمند بوده و اقدامی در راستای جلوگیری از تشدید آثار منفی ورشکستگی‌های فراملی تلقی می‌شوند، با گسترش نقش‌آفرینی گروه‌های شرکتی با گستره و دامنه فعالیت فراملی، این مقررات به‌تنهایی پاسخ‌گوی چالش‌های این امر نیست. به‌عنوان مثال، قانون نمونه ورشکستگی فرامرزی برای آیین‌های رسیدگی مرتبط با بدهکار واحد طراحی شده بود؛ درحالی‌که، رسیدگی به ورشکستگی در گروه شرکت‌ها، به‌علاوه، نیازمند توجه به ورشکستگی‌هایی نیز می‌باشد که متشکل از چندین عضو بدهکار از یک شرکت است که درعین حال ممکن است تحت حاکمیت بیش از یک دادگاه یا قانون ملی قرار گیرند.^۳

لزوم ایجاد ترتیباتی با قابلیت پوشش‌دهی به انواع دعاوی و رسیدگی‌ها، در مواردی که بحران مالی و یا ورشکستگی در یک یا چند عضو از گروه‌های شرکتی رخ می‌دهد، نیاز به تدوین مقرراتی در این زمینه را برجسته‌تر نمود.

۱. از قوانین جدیدتر می‌توان به قانون ۲۰۲۰ برزیل اشاره داشت. در بخش ششم قانون این کشور دو شیوه

سازمان‌دهی مجدد خارج از دادگاه و قضایی پیش‌بینی شده است.

Domingos Fernando Refinetti and Juliana Brotto de Barros Milaré, Wongtschowski & Zanotta, Restructuring and Insolvency in Brazil: Overview, Law stated as at 01-Dec-2022, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-502-](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-502-0141?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true/)

0141?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true/

۲. مقررات مختلفی در خصوص این نهادها در سطح بین‌المللی تدوین شده است؛ به‌عنوان مثال می‌توان به مقررات

شماره ۲۰۱۳/۵۷۵ اتحادیه اروپا در خصوص الزامات ضروری برای مؤسسات اعتباری و شرکت‌های سرمایه‌گذاری اشاره کرد. این مقررات به منظور تقویت سیستم تأمین مالی با هدف تقویت شفافیت، پاسخگویی و بهبود کیفیت

و کمیت سرمایه در نظام بانکی تدوین شده است.

REGULATION (EU) No 575/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation.

همین‌طور «توصیه‌نامه کمیسیون [اتحادیه اروپا] درمورد روش جدید برای شکست یا ورشکستگی کسب و کارها»

۲۰۱۴ نیز سازوکارهایی را بر سازمان‌دهی مجدد شرکت‌ها متمرکز است.

EU, Commission Recommendation of 12 March 2014 on a new approach to business failure and insolvency, Doc. 2014/135/EU, Official Journal of the European Union, L 74/65/

3. UNCITRAL, Insolvency, Last visited 4 August 2023, available at: <https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency>.

سرمایه‌گذاران همواره به دنبال کسب اطلاعات درباره گزینه‌های سرمایه‌گذاری خود برای سرمایه‌گذاری مطلوب و تخصیص بهینه منابع خویش هستند،^۱ اما در کنار مؤلفه‌های اقتصادی به کارآمدی قواعد و مقررات داخلی نیز توجه دارند. هرچند در ایالات متحده پیشنهادهایی از سوی برخی از قضات این کشور در قالب طرح الگویی برای ورشکستگی در گروه شرکت‌ها ارائه شد.^۲ اما همچنان در سطح دیگر کشورها و جامعه بین‌المللی چنین خلأی خودنمایی می‌کرد. به همین منظور تلاش‌هایی از سال ۲۰۰۶ در کارگروه شماره پنج آنسیترال صورت گرفت^۳ که ماحصل آن تصویب قانون نمونه برای ورشکستگی در گروه شرکت‌ها در پنجاه و دومین اجلاس کمیسیون آنسیترال بود.^۴

به دنبال آن مجمع عمومی ملل متحد، با توجه به مؤثر بودن روزافزون رژیم ورشکستگی در تشویق توسعه اقتصادی و سرمایه‌گذاری و نیز اهمیت گروه شرکتی در تجارت بین‌المللی و اقتصاد که به شکل روزافزون جهانی شده است و این حقیقت که تعداد بسیار معدودی از کشورها، البته در فرض وجود، دارای یک رژیم جامع برای رفتار با گروه شرکتی در شرایط ورشکستگی هستند که شامل مکانیسمی مؤثر برای هماهنگی و همکاری در این زمینه از جمله، حل و فصل رسیدگی ورشکستگی و شناسایی و اجرای آن در چندین کشور باشد و همین‌طور در جهت اقناع نسبت به قانون نمونه ۲۰۱۹، برای ارائه ترتیباتی عادلانه و کارآمد، از تمام کشورهای عضو درخواست می‌کند تا توجه مناسبی به این سند داشته باشند.^۵ در این نوشتار سازوکارهای نهاد مذکور، که به منظور ایجاد و تقویت هماهنگی و همکاری میان نهادهای رسیدگی‌کننده مختلف

۱. ناظمی اردکانی، مهدی و همکاران، «طراحی و تبیین الگوی پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌ها برحسب صنایع منتخب با استفاده از الگوی درخت تصمیم، مدیریت دارایی و تامین مالی»، دوزه ۶، شماره ۲، تیر ۱۳۹۷، ص ۱۲۱.

2. Bufford, Samuel, "Coordination of Insolvency Cases for International Enterprise Groups: A Proposal", *Penn State Law Research Paper* No. 1-2014, pp.1-79.

Garg, Risham, "Issues in Insolvency of Enterprise Groups", *Journal of National Law University Delhi* 6(1),2019, pp.50-64.

3. GA, Treatment of corporate groups in insolvency, UNDoc. A /CN.9/WG.V/WP.74, 4 October 2006,P.1

4. GA, Official Records of the General Assembly, Seventy-fourth Session, Supplement No. 17 (A/74/17), chap. VI, sect. A, and annex II.

5. GA, Model Law on Enterprise Group Insolvency of the United Nations Commission on International Trade Law, Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2019, UN Doc. A/RES/74/184, 27 December 2019, pp.1-2.

در مواجهه با ورشکستگی یک یا چند عضو از گروه شرکت‌ها وضع شده است، بررسی می‌شود. در این راستا نخست مفاهیم مرتبط با ورشکستگی در گروه شرکت‌ها و سپس ابعاد همکاری‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. مفاهیم مرتبط با ورشکستگی در گروه شرکتی

اولین مسئله که در خصوص سازوکارهای ایجاد هماهنگی در نظام حقوقی حاکم بر ورشکستگی در گروه شرکتی باید مورد توجه قرار گیرد، مفاهیم مرتبط با این رژیم حقوقی است. در این راستا چند مفهوم شامل مفهوم گروه شرکتی، مفهوم و انواع رسیدگی‌ها و مدیران و انواع آن باید تبیین شوند.

۱.۱. گروه شرکتی

در ماده ۲ قانون نمونه ۲۰۱۹، گروه شرکتی به معنای «دو یا چند شرکت که از طریق کنترل یا مالکیت قابل توجه به هم متصل هستند»^۱ تعریف شده است. در این تعریف، منظور از شرکت هرگونه موجودیتی بدون توجه به شکل قانونی آن است که در فعالیت‌های اقتصادی دخیل بوده و تحت حاکمیت قانون ورشکستگی قرار دارد و یکی از اعضا به دلیل دارا بودن بیشترین حق رأی یا سهام در دیگر اعضای شرکت کنترل و مالکیت را در گروه از آن خود دارد. متن قانون نمونه هیچ تعریفی از فعالیت اقتصادی و قانون حاکم بر ورشکستگی ارائه نمی‌دهد و بنابراین این دو رکن را به قوانین داخلی کشورها سپرده است. مطابق تعریف ارائه شده، دو مفهوم مالکیت و کنترل عوامل ارتباطی‌اند که این شرکت‌ها را به هم مرتبط می‌کند. گروه شرکتی مایل هستند تا فعالیت‌های خود را در کشورهای دیگر گسترش دهند؛ از این رو مطابق با شرایط کشور میزبان، ساختارهای مختلفی را برای فعالیت انتخاب می‌کنند. از جمله این ساختارها می‌توان به ساختار هرمی، ساختارهای غیرمتمرکز و ساختار مبتنی بر قرارداد اشاره کرد. فعالیت گروه شرکتی به صورت شرکت مادر و شرکت فرعی ساختاری هرمی است که شرکت مادر در رأس هرم قرار دارد و مالک تمام یا اکثر سهام شرکت فرعی است و هر یک از شرکت‌های فرعی نیز می‌توانند سهام‌دار شرکت‌های فرعی دیگری باشند. اما گاهی شرکت اصلی به جای شرکت‌های فرعی از

1. significant

شرکت‌های وابسته استفاده می‌کند و با انعقاد قراردادهای مختلف با شرکت‌های وابسته، فعالیت‌های تجاری خود را انجام می‌دهد و به هم مرتبط هستند.^۱

یکی از واژه‌هایی که در اقدامات مقدماتی تدوین متن قانون نمونه مورد بررسی قرار گرفته بود، واژه «گروه» در گروه شرکتی بود. در خصوص واژه گروه پیش از این پیشنهادهای مختلفی ارائه گردید. از جمله این موارد در پرونده وال کر علیه ویمبورن در استرالیا این واژه برای شرکت‌هایی که «توسط سهامی مشترک یا در هم تنیده شده؛ وابسته به یک کنترل یکپارچه یا یک ظرفیت یکپارچه برای کنترل دارند و به هم مرتبط هستند» تعریف شده است.^۲ تعریف مذکور در قانون گروه‌های شرکتی ۱۹۹۲ استرالیا نیز منعکس گردید.^۳ ارتباط مدیریتی مشترک نزدیک از دیگر معیارهای بود که در اقدامات مقدماتی قانون نمونه آنستیرال پیشنهاد شد.^۴ هرچند در سند نهایی قانون نمونه واژه کنترل نیز تعریف نشده است، در اقدامات مقدماتی مستند به پنجاهمین گزارش گزارشگر مؤسسه حقوق بین‌الملل در خصوص تعهدات شرکت‌های چند ملیتی و شرکت‌های عضو آن (قطعنامه لیسبون ۱۹۹۵)^۵ به معنای قدرت اجرایی و نفوذ تعیین کننده بر فعالیت‌های شرکت مربوطه تعریف شد. شاخصه‌های وجود رکن کنترل بر دیگر شرکت‌ها، می‌تواند توانایی تسلط بر ترکیب هیئت مدیره یا نهاد حاکم، توانایی عزل و نصب تمام یا اکثریت مدیران، توانایی کنترل اکثریت آرای جلسات مدیران، را شامل باشد؛^۶ بدون در نظر گرفتن این نکته که آیا این قدرت از سهام منشأ می‌گیرد یا خیر.

۱.۲. مفهوم رسیدگی و انواع آن

با توجه به تعدد نهادهای صالح برای رسیدگی به اختلافات مربوط به ورشکستگی‌های مربوط به گروه شرکت‌ها، قانون نمونه ۲۰۱۹ نیز به پیروی از قانون نمونه ورشکستگی‌های فراملی

1. P.I. Blumberg et al., eds. *Blumberg on Corporate Groups*(United State: Aspen Publisher,2005), I, Section 1.01.see also:J.E, AnTUNES, Liability of Corporate Groups-Autonomy and Control in Parent-Subsidiary Relationships in U.S., EU and German Law. An International and Cmpative Law (Deventer and.Kluwer Law and Taxation,19940,120.

2. High Court of Australia, Walker v Wimbourne , 03 March 1976, ACLR 529 at 532.

3. Johnstone, Richard, Wilson, Therese, “Take Me to Your Employer: The Organisational Reach of Occupational Health and Safety Regulation”, National Research Centre for OHS Regulation, *Working Paper* 41, 2005, P.30.

4. GA, Treatment of corporate groups in insolvency ,*Op. Cit.*,P.2.

5. Andreas Lowenfeld, Obligations of Multinational Enterprises and their Member Companies, Institute de Droit International, Session of Lisbonne – 1995, Para.2(a).

6. GA, Treatment of corporate groups in insolvency ,*Op. Cit.*,Para.38.

(قانون نمونه ۱۹۹۷) از دو شیوه رسیدگی اصلی^۱ و غیراصلی^۲ نام می‌برد. راهنمای قانون‌گذاری^۳ در این خصوص بیان می‌دارد که بدهکار باید ارتباط کافی با کشوری که تحت قانون ورشکستگی آن است، داشته باشد. در بسیاری از موارد معیارهای ملیت، اقامتگاه و فعالیت‌های اقتصادی در کشوری که ساختار حقوقی وی در آن ثبت شده، در نظر گرفته شده است.^۴ اما در قواعد شماره ۱۳۴۶/۲۰۰۰ شورای اروپا^۵ نیز همانند قانون نمونه، مرکز منابع اصلی به‌عنوان معیار در نظر گرفته و همین رویکرد نیز در نهایت در سند پایانی ۲۰۱۹ اعمال شد. رسیدگی اصلی در این سند به رسیدگی‌ای اشاره دارد که در کشوری که عضو بدهکار گروه شرکتی در آن مرکز منافع اصلی خود^۶ را دارد، انجام می‌شود.

در مقابل رسیدگی غی اصلی به معنی رسیدگی غیر از رسیدگی اصلی است که در کشوری انجام می‌شود که عضو مذکور در آن تأسیسات دارد. وفق بند پایانی این ماده، منظور از تأسیسات هر نوع محل عملیاتی است که عضو مذکور فعالیت اقتصادی غیرگذرای^۷ خود را همراه با ابزارهای انسانی و کالا و خدمات، انجام می‌دهد. بنابراین قانون نمونه رسیدگی به اختلافات ورشکستگی در نهادهای قضایی دو دسته از کشورها را تحت پوشش قرار می‌دهد: نخست، کشورهایی که مرکز منابع اصلی شرکت بدهکار در آن قرار دارد و دیگری، کشورهایی که فعالیت‌های غیرگذرای یا غیرموقت این عضو در آنها انجام می‌شود. البته وفق ماده ۳ قانون نمونه

1. Main proceeding

2. Non-main proceeding

3. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency, Vie GA, Treatment of corporate groups in insolvency, UNDoc. A/CN.9/WG.V/WP.76/Add.2, 6 March 2007, Para.2 nna International Centre, 2012, Para. 82.

4. Council Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings.

۵. در این سند به‌جای استفاده از واژه‌های رسیدگی اصلی و غیراصلی از دو واژه رسیدگی اصلی و ثانوی (Main and secondary proceedings) استفاده شد. اما در توصیف رسیدگی اصلی معیار مرکز منافع اصلی به کار گرفته شده است.

6. Centre of main interests (COMI)

7. non-transitory economic activity

قانون نمونه در مورد این واژه توضیحی ارائه نمی‌دهد که احتمالاً علت آن اعطای قابلیت انعطاف پذیری به محاکم داخلی کشور رسیدگی‌کننده برای تعیین مصادیق آن است. به طور کلی می‌توان محل فعالیت‌های تجاری را به سه دسته تقسیم نمود که عبارت‌اند از محلی که شرکت در آن قرارداد؛ محلی غیر از محل استقرار شرکت که عملیات تجاری در آن به شکل پایدار و مداوم انجام می‌شود و محلی که شرکت به صورت موردی یا کوتاه‌مدت در آن اقدام به فعالیت تجاری کند.

مذکور، کشور محل وقوع منافع اصلی عضو بدهکار می‌تواند صلاحیت یا آیین و هرگونه فرایند خود را نسبت به آن عضو گروه شرکتی محدود نماید.

قانون نمونه از شکل دیگری از رسیدگی نیز تحت‌عنوان «رسیدگی برنامه‌ریزی یا منتهی به تصمیم»^۱ نام می‌برد که یکی از مصادیق رسیدگی‌های اصلی است. در این شکل از رسیدگی اصلی، یک یا چند عضو دیگر گروه شرکتی با هدف ایجاد و اجرای حل و فصل ورشکستگی گروهی^۲ شرکت می‌کنند و آن عضو موضوع رسیدگی، احتمالاً مشارکت‌کننده ضروری یا یکپارچه در آن راه‌حل گروهی است و مدیر گروه نیز منصوب می‌شود. به نظر می‌رسد در این شکل از رسیدگی، دیگر اعضای گروه شرکتی که مسئله ورشکستگی یکی از اعضای آن شرکت در آن رسیدگی در دست بررسی است، نیز شرکت می‌کنند. هدف از این رسیدگی دستیابی به یک شیوه حل‌وفصل است که تنها محدود به عضو بدهکار نیست و گروه شرکتی در آن مداخله می‌کند. عضو مذکور نیز بیشترین میزان ارتباط با عضو بدهکار یا فرایند ورشکستگی دارد. به همین دلیل نیز تمایل دارد تا ورشکستگی از شکل فردی نسبت به یک عضو بدهکار به روشی گسترده‌تر هدایت شود. این شکل از رسیدگی در نظام حقوقی داخلی ایران فاقد مورد مشابه است. نزدیک‌ترین شکل به این رسیدگی در نظام حقوقی ایران ورود ثالث است که در آن یک عضو دیگر از گروه شرکتی به‌عنوان ذی‌نفع در رسیدگی وارد شود. اما با وجود این، تفاوت‌هایی میان ورود ثالث با این رسیدگی وجود دارد که نمی‌توان آن را عیناً مشابه این شکل از رسیدگی دانست.

۱.۳. مدیران

یکی دیگر از واژگانی که در قانون نمونه مورد توجه قرار گرفته، واژه «مدیران» است. به‌طور کلی در قانون نمونه مدیران به چند دسته تقسیم شده‌اند که عبارت‌اند از مدیر تصفیه یا ورشکستگی^۳ و مدیرگروه.^۴ در ماده ۲ قانون نمونه، مدیر تصفیه به‌معنای «هر شخص یا نهادی که در یک رسیدگی اختیار اجرای سازمان‌دهی مجدد یا تصفیه سرمایه یا امور عضو بدهکار از گروه شرکتی را دارد یا کسی که به‌عنوان مدیر رسیدگی عمل می‌کند است و شامل شخصی که بر یک مبنای موقت منصوب شده

1. planning proceeding
2. group insolvency solution
3. Insolvency representative
4. Group representative

است نیز است. بنابراین اصطلاح به کار گرفته شده شامل اشخاصی است که در تمام مراحل و فعالیت‌های مربوط به ورشکستگی ایفای نقش می‌کنند و فعالیت‌های آنها تنها محدود به اقدام به تصفیه شرکت ورشکسته نمی‌شود. همان‌طور که در این تحقیق مشخص است، دامنه فعالیت‌های این شخص محدود به بعد از صدور حکم ورشکستگی نیست و هرگونه اقدام مقتضی را که در جریان رسیدگی به دعاوی و شکستگی نیز ضرورت دارد، شامل می‌شود.

در کنار این شخص، قانون نمونه از شخص دیگری تحت‌عنوان مدیر گروه نیز نام برده که به معنای شخص یا نهادی است که برای اقدام به‌عنوان مدیر در یک «رسیدگی برنامه‌ریزی» دارای صلاحیت است.

۲. ابعاد همکاری حداکثری

همان‌طور که گفته شد، هدف از تدوین قانون نمونه ایجاد هماهنگی میان بازیگرانی است که در رسیدگی به اختلافات مربوط به ورشکستگی در یکی از اعضای گروه شرکتی دخیل هستند. این بازیگران، عضو بدهکار، دیگر اعضای گروه، مدیر تصفیه، نماینده شرکت و طلبکاران را شامل می‌شوند. قانون نمونه درخصوص همکاری میان این بازیگران فروض مختلفی را پیش‌بینی کرده است؛ ذیلاً این فرض‌ها بررسی می‌شود.

۲.۱. همکاری محاکم با یکدیگر

هر چند در تجارت بین‌الملل، داوری به‌عنوان یک شیوه حل‌وفصل اختلافات مورد توجه و مطلوبیت بوده است، این مسئله اختلافات مربوط به ورشکستگی را شامل نمی‌شود. در این دست از اختلافات به دلایل مختلف و از جمله آنها توجه به حقوق ثالث و ارتباط آن با نظم عمومی اقتصادی و تجاری و ابعاد کیفری آن، محاکم قضایی و نهادهای نظیر داخلی، همچنان نقش اصلی را بر عهده دارند. صدور حکم ورشکستگی به توقف فعالیت‌های تاجر منجر می‌شود و در واقع، با صدور حکم ورشکستگی تاجر از تصرف در امور مالی ممنوع و محروم می‌شود. در قانون تجارت، احکام مختلف درخصوص معاملات تاجر ورشکسته آمده است که گاه با سوءظنی بودن

حجر وی [از جمله ورشکستگی به تقلب] و برخی از مواد قانون مدنی تعارض دارد.^۱ این مسئله به‌خصوص در مواردی که موضوع اختلاف جنبه فرامرزی به خود می‌گیرد، از جهات مختلف و به‌خصوص در اجرای تصمیمات نهاد ذی‌صلاح چالش‌برانگیزتر است. رأی دیوان عالی انگلستان در پرونده را بین علیه یویوفاننس در سال ۲۰۱۲ مبنی بر عدم صلاحیت دادگاه ورشکستگی ایالات متحده^۲ نشان داد که حقوق تجارت بین‌الملل از فقدان معاهده‌ای معادل کنوانسیون نیویورک برای شناسایی و اجرای آرای محاکم رنج می‌برد. کنوانسیون موافقت‌نامه‌های انتخاب دادگاه^۳ در سال ۲۰۰۵ در چارچوب کنفرانس لاهه برای حقوق بین‌الملل خصوصی که موضوعات بین‌المللی با ماهیت تجاری و مدنی را تحت پوشش قرار می‌دهد، می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین دستاورد برای سامان‌دهی «شناسایی و اجرای احکام خارجی» دانست. اما این سند نیز به‌رغم استثنا نمودن طیفی از آرای صادره با موضوعات تجاری و از جمله آرای مربوط به ورشکستگی^۴ با استقبال مواجه نشد تا همچنان استقلال نهادهای ملی در این حوزه حاکم باشد. در همین راستا یکی از مأموریت‌های گروه کاری شماره ۵ آنسیترال که از هجدهمین اجلاس خود در سال ۱۹۹۵ مأموریت تدوین قواعد و مقررات مربوط به ابعاد مختلفی از موضوع ورشکستگی را بر عهده داشته است،^۵ به موضوع شناسایی و اجرای احکام مربوط به ورشکستگی اختصاص یافت. ماحصل تلاش‌های این گروه کاری، ترتیباتی است که برای شناسایی و اجرای احکام مربوط به آرای مرتبط با ورشکستگی در قالب یک قانون نمونه در سال ۲۰۱۸ پیشنهاد می‌دهد. این سند به جهاتی از جمله توسعه مفهوم آرای مرتبط با ورشکستگی نسبت به سند ۲۰۱۳ و راهنمای قانون‌گذاری آن،^۶ یک پیشرفت در حقوق ورشکستگی فرامرزی محسوب می‌شود. هرچند می‌توان

۱. روشن، محمد و مصطفی مظفری، «بررسی آثار صدور حکم ورشکستگی و رفع آن»، مطالعات حقوق خصوصی، شماره ۱۰۱، بهار ۱۳۸۹، ص ۷۱.

2. UK The Supreme Court , Rubin and another (Respondents) v Eurofinance SA and others (Appellants), Neutral citation number [2012] UKSC 46, Judgment date 24 Oct 2012, 1 AC 236.

3. Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements.

4. HCCH, Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements, Entry into force: 1-X-2015, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=98/>

5. GA, Report of the Working Group on Insolvency Law on the work of its eighteenth session, A/CN.9/419 , 10 November 1995. Available At: https://uncitral.un.org/en/working_groups/5/insolvency_law/

6. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law UNCITRAL UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW, Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency, New York, 2012.

این اقدام را گامی مثبت در توسعه همکاری و هماهنگی میان نهادهای مستقل ملی در نظر گرفت، همچنان ضرورت همکاری در مراحل قبل‌تر غیرقابل چشم پوشی است. این مسئله در شرکت‌های فراملی و گروه‌های شرکتی چالش‌های جدی‌تری را نیز ایجاد می‌کند. در کنار «چالش ناشی از شناسایی و اجرای احکام و دستورات موقت» صادر شده از سوی نهادهای خارجی باید به «چالش ناشی از رسیدگی‌های موازی» نیز اشاره کرد. در چنین شرایطی، هماهنگی میان محاکم، از اهمیت شایان توجهی برای به حداقل رساندن این تشتت برخوردار است. هماهنگی نهادهای صالح در فرایند رسیدگی‌های خود و همین‌طور ترتیب اثر دادن به تصمیمات دیگر نهادها از جمله اقداماتی است که در این خصوص در قانون نمونه ۲۰۱۹ پیش‌بینی شده است.

۲.۱.۱. هماهنگی میان محاکم در فرایند رسیدگی

هماهنگی میان محاکم در فرایند رسیدگی، اولین اقدام برای هرچه نزدیک‌تر کردن رسیدگی‌های هم‌زمان در نهادهای قضایی و اجرایی مختلف است. ماده ۱۲ قانون نمونه ۲۰۱۹ این راهکار را پیش‌بینی کرده است که به موجب این ماده، محکمه می‌تواند با هماهنگی با محکمه دیگر به رسیدگی اقدام کند و حقوق ماهوی و شکلی طرفین و صلاحیت دادگاه‌ها می‌تواند توسط طرفین، در نتیجه دستیابی به یک توافق در مورد شرایط حاکم بر رسیدگی هماهنگ و با تصدیق آن توسط دادگاه تضمین شود و با وجود هماهنگی در رسیدگی‌ها، دادگاه برای رسیدن به تصمیم خود در خصوص موضوعات مطروحه مسئول خواهد بود. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، این ماده در نهایت رویکرد دادگاه واحد را اتخاذ نمی‌کند و حداکثر همکاری و هماهنگی میان محاکم در رسیدگی‌ها را می‌پذیرد و بدین ترتیب محاکم مستقل از هم باقی می‌مانند.

به‌علاوه، ماده ۲۶ همین قانون نمونه از تأیید رسیدگی برای تصمیم‌گیری گروهی صحبت کرده است. وفق این ماده، در مواردی که راه‌حل ارفاقی، بر عضوی از گروه شرکتی تأثیر می‌گذارد که مرکز منافع اصلی یا تأسیسات وی در این کشور قرار داشته باشد و نیز آن بخش از راه‌حل که بر این عضو اثر می‌گذارد، باید به‌محض دریافت هر گونه تصدیق و تأیید، مطابق با قانون این کشور معتبر باشد. در این زمینه، مدیر تصفیه گروه شرکتی در دادگاه‌های این کشور، نسبت به تأیید و تصدیق یاد شده، به‌طور مستقیم طرح دعوا می‌کند.

۲.۱.۲. همکاری در اجرای دستورات سایر نهادها

یکی دیگر از اقدامات درخور توجه برای ایجاد هماهنگی میان نهادهای مستقل رسیدگی‌کننده به دعاوی حوزه ورشکستگی در گروه شرکت‌ها، اجرای دستوراتی است که از سوی نهادهای دیگر صادر می‌شود.

فارغ از حکم نهایی که اجرای آن در کشورهای دیگر، در چارچوب نظام حقوقی شناسایی و اجرای احکام خارجی قرار می‌گیرد، اجرایی شدن دستوراتی که در جریان رسیدگی نیز صادر می‌شود نیز اهمیت دارد.^۱ این راهکار در قانون نمونه ۲۰۱۹ نیز مورد توجه قرار گرفته است. ماده ۲۰ قانون نمونه در مورد خواسته‌های^۲ در دسترس در فرایند رسیدگی بیان می‌دارد: «تا جایی که برای حفظ و اجرای راه‌حل‌های ورشکستگی گروهی یا برای حمایت، حفظ، تحقق یا توسعه ارزش سرمایه‌های عضو گروه شرکتی... یا منافع سهام‌داران^۳ آن عضو گروه شرکتی نیاز باشد، دادگاه می‌تواند با تقاضای مدیر، هر خواسته مناسبی را اعطا نمایند». متعاقباً ماده ۲۱ به مدیر گروه مذکور این امکان را می‌دهد تا تقاضای شناسایی رسیدگی خارجی که ذیل آن منصوب شده را از این کشور داشته باشد. از زمان ارسال در این درخواست تا زمان تصمیم‌گیری در مورد آن، در مواردی که خواسته برای موارد مندرج در ماده ۲۰ به صورت فوری ضرورت داشته باشد، دادگاه می‌تواند به درخواست مدیر، تصفیة آن را اعطا نماید. این درخواست‌ها موارد زیر را شامل می‌شود:

۱. در این قسمت رویکرد موسعی اتخاذ شده است و به نظر می‌رسد منظور از دستورات، مفهومی موسع از درخواست اقدامات تأمینی است که در نظام حقوقی ایران مطرح است. بنابراین درخواست‌های مربوط به اقدامات تأمینی و دستور موقت در نظام حقوقی ایران می‌تواند ذیل این مفهوم قانون نمونه و به عنوان یکی از مصادیق آن تعریف شود.

2. Relief

۳. در اقدامات مقدماتی به این مسئله اشاره گردید که به دلیل ماهیت گروه‌های شرکتی و روش فعالیت آنها معاملات مالی میان اعضا و سهامداران می‌تواند به اشکال مختلفی انجام شوند و تشخیص مالکیت سرمایه و مسئولیت‌ها و شناسایی سهامداران هر یک از اعضای گروه شرکتی نیازمند تحقیقات قانونی پیچیده و هزینه‌بری باشد و این امر نیازمند گره‌گشایی از مالکیت سرمایه و مسئولیت‌ها میان اعضای گروه شرکتی به صورت منفرد است که در آن هر یک از اعضای گروه به تفکیک شناسایی و ارزیابی شوند.

GA, Treatment of enterprise groups in insolvency, A /CN.9/WG.V/WP.78/Add.1, 26 August 2007, Para.2.

همین امر نیز لزوم توجه به منافع سهامداران را در طرح نهایی قانون نمونه ایجاب نمود.

۱- توقف هرگونه اجرائیه علیه سرمایه‌های عضو گروه شرکتی، ۲- تعلیق حق نقل و انتقال،^۱ یا دیگر صورت‌ها یا شیوه‌های هدر دادن سرمایه عضو گروه شرکتی؛ ۳- توقف جریان رسیدگی در خصوص آن عضو گروه شرکتی؛ ۴- توقف آغاز یا ادامه اقداماتی فردی یا رسیدگی‌های انفرادی در خصوص سرمایه، حقوق، تعهدات یا مسئولیت‌های آن عضو شرکتی؛ ۴- تحقیق از شاهدان، جمع‌آوری ادله یا دریافت اطلاعات مربوط به سرمایه‌ها، موضوعات، حقوق، تعهدات و مسئولیت آن عضو، تصدیق ترتیبات مربوط به منابع مالی عضو مذکور و اعطا اختیار تأمین مالی تحت آن ترتیبات؛ ۵- اعطای اقدامات تأمینی دیگری که بر اساس قوانین کشور خود متصور است.

بند اول ماده ۲۲ همین طور بیان می‌دارد، در مواردی که ارزش سرمایه مذکور به دلیل نوع سرمایه و ماهیتی که دارد و نیز سایر اوضاع و احوال، مستعد کاهش ارزش یا هرگونه صدمه دیگر باشد، دادگاه می‌تواند اداره یا حفظ تمام یا بخشی از دارایی آن عضو گروه شرکتی را که در این کشور واقع شده است، به مدیر منصوب در این کشور بسپارد. خواسته‌های اعطاشده جز در موارد خواسته‌های دارای ضرورت فوری، در دیگر موارد با تصمیم‌گیری نسبت به درخواست شناسایی پایان می‌پذیرد که می‌تواند به‌عنوان آثار درخواست شناسایی قلمداد شود.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، محاکم داخلی می‌توانند هرگونه اقدام ضروری تأمینی را در راستای نیاز به طی شدن مناسب جریان رسیدگی در کشور دیگر به درخواست مدیر تصفیه گروه اتخاذ نمایند تا میان رسیدگی‌های مختلف هماهنگی ایجاد شود یا ترتیبی اتخاذ شود که رسیدگی‌های خارجی به‌طور مناسب، به نتیجه مطلوب برسد. بنابراین اقدامات تأمینی که در نظام حقوقی ایران پیش‌بینی شده است نیز می‌تواند به‌عنوان مصداق این مقرر در نظر گرفته شود.

۱. با در نظر گرفتن توصیه شماره ۷۸ راهنمای قانون‌گذاری در خصوص ورشکستگی ۲۰۱۰، در اقدامات مقدماتی یکی از موضوعاتی که مطرح شد اجتناب از معاملات میان اعضای گروه شرکتی بود. به خصوص به معاملاتی که به نظر ترجیحی یا از برنده ارزش میان طرفین مستقیم بود، در میان اعضای بهم پیوسته گروه بود، اشاره شده است. اما در سند پایانی ممنوعیت انتقال به طور کلی لحاظ شده او به مصادیق اشاره‌ای نشده است.

GA, Treatment of corporate groups in insolvency, UNDoc. A /CN.9/WG.V/WP.76/Add.1, 5 March 2007, Para.1 and 4

۲.۱.۳. شناسایی رسیدگی‌های خارجی منتهی به تصمیم یا رأی

همان‌طور که توضیح داده شد، یکی از انواع رسیدگی‌های اصلی که در قانون نمونه به آن اشاره شده، رسیدگی برنامه‌ریزی یا منتهی به تصمیم^۱ است. ماده ۲۳ قانون نمونه تحت شرایط مقرر می‌دارد که این دست از رسیدگی‌های خارجی باید مورد شناسایی قرار گیرد. این شرایط شامل پذیرش درخواست شناسایی روند برنامه‌ریزی خارجی مندرج در ماده ۲۱ سابق‌الذکر و مطابق بودن آن با تعریف مندرج در ماده ۲ و ارسال درخواست به دادگاه است. درخصوص این درخواست باید در اولین فرصت تصمیم‌گیری صورت پذیرد. همین‌طور این درخواست می‌تواند در صورتی که نشان داده شود که علل اعطای آن به‌طور کامل یا جزئی از میان رفته، دچار تعدیل یا لغو شده باشد.

در خصوص این شکل از رسیدگی‌های اصلی نیز قانون نمونه امکان اعطای خواسته‌هایی را پیش‌بینی کرده است. وفق بند اول ماده ۲۴ این سند به‌محض شناسایی، در موارد ضرورت برای امکان شکل‌گیری و اجرای راه‌حل ورشکستگی گروهی یا برای حمایت، حفاظت، تحقق و توسعه ارزش سرمایه عضو گروه شرکتی که موضوع رسیدگی مذکور بوده یا در آن شرکت داشته یا حمایت و حفاظت از سرمایه سهام‌داران عضو مذکور، با تقاضای مدیر تصفیه گروه، دادگاه می‌تواند خواسته‌هایی را اعطا نماید. مصادیق این خواسته مشابه موارد مندرج در ماده ۲۲ است.

۲.۲. همکاری محاکم با دیگر اشخاص دخیل در رسیدگی

به همین منظور، ماده ۹ قانون نمونه ۲۰۱۵ مقرر می‌دارد: «در موضوعات تحت پوشش این سند دادگاه رسیدگی‌کننده باید با بیشترین حد ممکن با دیگر محاکم، مدیر تصفیه یا هر مدیر گروه منصوب‌شده، به‌طور مستقیم یا از طریق مدیر تصفیه‌ای که توسط این کشور برای اقدام از طرف دادگاه نصب شده، همکاری نماید». این مقرر در واقع نه‌تنها همکاری میان محاکم را پیش‌بینی کرده، بلکه همکاری دادگاه‌ها با دیگر بازیگران را نیز پیش‌بینی کرده است. اما سؤالی که مطرح می‌شود، اینکه منظور از همکاری تا بیشترین میزان ممکن به چه معنی است. در این خصوص، قانون نمونه مواردی را به‌صورت تمثیلی بیان می‌کند. وفق ماده ۹ مذکور، همکاری تا بیشترین حد ممکن می‌تواند از طریق هر ابزار مناسبی صورت پذیرد که از جمله

1. planning proceeding

شامل این موارد است: ۱- مبادله اطلاعات از هر طریق مناسب از نظر دادگاه؛ ۲- مشارکت در مبادله اطلاعات با دیگر دادگاه‌ها، مدیران تصفیه و هر مدیر انتسابی گروه؛ ۳- هماهنگی در موضوعات اجرایی و نظارتی اعضای گروه شرکتی؛ ۴- هماهنگی میان رسیدگی‌های هم‌زمان آغاز شده در خصوص اعضای گروه شرکتی؛ ۵- انتساب شخص یا نهادی برای اقدام از طرق دادگاه؛ ۶- تأیید یا اجرای توافق‌های مربوط به هماهنگی میان رسیدگی‌های مربوط به دو یا چند عضو گروه شرکتی در مواردی که سازوکارهای ارفاقی ایجاد شده است؛ ۷- همکاری میان دادگاه‌ها در مورد نحوه تخصیص و فراهم کردن منابع برای همکاری و مبادلات؛ ۸- استفاده از میانجی‌گری و داوری برای حل اختلافات میان اعضای گروه شرکتی در رابطه با دعاوی؛ ۹- تأیید راهکارها و ارسال ادعای میان اعضای گروه شرکتی؛ ۱۰- شناسایی دعاوی توسط و از طرف اعضای گروه شرکتی و سهام‌داران آنها. البته این فهرست به صورت غیر بسته پیش‌بینی شده است تا کشورها خود بتوانند به این موارد، هر آنچه مناسب تشخیص می‌دهند، اضافه کنند.

مسئله ضرورت همکاری حداکثری، علاوه بر محاکم، در رابطه با مدیران تصفیه نیز پیش‌بینی شده است. در همین راستا ماده ۱۴ قانون نمونه ۲۰۱۹ این ضرورت را برای مدیر تصفیه منصوب در این کشور، در اجرای وظایف خود و تحت نظر دادگاه در خصوص دیگر محاکم، مدیران تصفیه دیگر، سایر اعضای گروه شرکتی و مدیر گروه منصوب شده بیان داشته است. وی همچنین در راستای انجام وظایف خود و تحت نظر دادگاه به طور مستقیم با دیگر دادگاه‌ها، سایر مدیران تصفیه و دیگر اعضای گروه شرکتی و نماینده گروه مکاتبه نموده، درخواست اطلاعات کرده یا مستقیماً به آنها کمک کند. همین رویکرد در خصوص مدیرگروه نیز در ماده ۱۳ پیش‌بینی شده است. قانون نمونه ۲۰۱۹ همانند محاکم، در خصوص مدیران مذکور نیز مصادیقی تمثیلی، از «همکاری تا بیشترین حد ممکن» را بیان کرده است. این مصادیق عبارت‌اند از: ۱- به اشتراک گذاردن و افشای اطلاعات مربوط به گروه شرکت؛ ۲- مذاکره در مورد توافق‌نامه‌های مربوط به هماهنگی مرتبط با رسیدگی‌ها، مربوط به دو یا چند عضو گروه شرکتی، در مواردی که رسیدگی برای تصمیم‌گیری^۲ ایجاد شده است؛ ۳- توزیع مسئولیت میان مدیران تصفیه در این کشور،

1. on behalf

2. insolvency solution

مدیران تصفیۀ سایر اعضا یا هر مدیر گروهی تعیین شده؛ ۴- هماهنگی در موضوعات اجرای و نظارتی؛ ۵- هماهنگی برای ایجاد و اجرای راه‌حل ارفاقی در مواردی که میسر باشد.

۳. توسل به رویکرد واحد

رسیدگی به اختلافات مربوط به ورشکستگی در گروه شرکتی نه تنها می‌تواند به صورت رسیدگی‌های مستقلی صورت بپذیرد که در بستر آن تمهیداتی برای همکاری و هماهنگی میان دادگاه‌های مستقل و مدیران و دیگر نمایندگان اندیشیده شود، بلکه این امکان وجود دارد که از بازیگران واحدی نیز استفاده شود. توسل به رویکرد واحد به جای رویکرد مستقل مبتنی بر همکاری هم در خصوص نصب مدیر تصفیۀ واحد برای گروه متصور است و هم به صورت ایجاد یک نهاد رسیدگی کننده واحد.

ماده ۱۷ قانون نمونه ۲۰۱۹، درباره جنبۀ نخست بیان می‌دارد: «دادگاه می‌تواند با دیگر محاکم در رابطه با نصب و شناسایی مدیر تصفیۀ واحد یا همان مدیر تصفیۀ [منصوب از سوی دیگر محاکم] به منظور اجرا و هماهنگی در رسیدگی‌های مربوط به اعضای همان گروه شرکتی همکاری کند». به استناد این ماده محاکم مختلف می‌توانند با توافق یکدیگر به جای اینکه هر یک مدیر تصفیۀ جداگانه‌ای را نصب کنند، یک مدیر تصفیۀ انتخاب کنند یا مدیر تصفیۀ انتخاب شده توسط دادگاه دیگر را در خصوص رسیدگی‌ای که نزد آنها انجام می‌شود، بپذیرند. در این گونه موارد البته لازم است تا اعضای گروه شرکتی در تمام این محاکم یکسان باشند. بنابراین در مواردی که در رسیدگی یک محکمه اعضایی وجود دارد که غیر از اعضای تحت رسیدگی محکمه دیگر هستند، نسبت این اعضا چنین امری متصور نیست.

اما در خصوص ترتیب دادن رسیدگی واحد به نظر می‌رسد مذاکرات مقدماتی تدوین قانون نمونه توفیق خاصی را به همراه نداشته و همان‌طور که بیان شد، در قانون نمونه به همکاری و هماهنگی میان محاکم اکتفا شده است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود قانون نمونه تلاش داشته تا انواع مختلفی از سازوکارها را برای ایجاد هماهنگی میان نهادهای رسیدگی کننده و اشخاص مرتبط با رسیدگی ایجاد نماید^۱

۱. مهدی پور، الهه، آیین دادرسی ورشکستگی در حقوق ایران، تهران: انتشارات فکرسازان، ۱۳۹۳، ص ۱۱۶.

این در حالی است که در نظام حقوقی ایران آیین رسیدگی خاصی برای دعاوی ورشکستگی پیش‌بینی نشده و حتی درباره درخواست‌ها و دستورهای اتخاذ شده در جریان رسیدگی نیز قواعد عام آیین دادرسی حاکم است. بنابراین نظام حقوقی ایران در خصوص همکاری در این زمینه فاقد قواعد خاصی است. جز در خصوص مداخله دیگر اعضای گروه در قالب ورود ثالث پیش‌بینی شده است، مقرراتی برای درخواست‌های حین رسیدگی نیز مشاهده نمی‌شود و همکاری‌های نظام داخلی تنها در قالب مقررات مندرج در ماده ۱۶۹ ق.ا.ا.م. نسبت به آرای خارجی متصور است. در دیگر حوزه‌ها نیز سکوت قواعد آیین دادرسی داخلی باعث خلأهایی در این حوزه است.

نتیجه‌گیری

بخش قابل توجهی از تجارت بین‌الملل از طریق شرکت‌ها انجام می‌پذیرد و همین امر نیز نشان از اهمیت آنها دارد. به‌منظور بهبود عملکرد فعالیت‌های تجاری، گروه‌های شرکتی در حال توسعه و نقش‌آفرینی روز افزونی در این عرصه‌اند. فعالیت‌های تجاری همیشه موفق نیست و در مواردی منتهی به بحران‌های مالی و طرح دعاوی ورشکستگی می‌شود. هرچند بخش قابل توجهی از اختلافات تجاری بین‌المللی از مجاری غیردولتی همچون داوری و میانجیگری حل و فصل می‌شود، همچنان رسیدگی به اختلافات ورشکستگی در صلاحیت محاکم قضایی و دیگر نهادهای اجرایی دولتی است. چنین وضعیتی باعث می‌شود تا در رسیدگی به این دست از اختلاف‌ها با تعدد نهادهای رسیدگی‌کننده صالح مواجه شویم.

هنگامی که دعاوی علیه یک یا چند عضو از گروه شرکتی مطرح می‌شود، این پیچیدگی بیشتر می‌شود. در واقع در این‌گونه موارد در کنار تعدد محاکم، تعدد مدیران تصفیه و تعدد تصمیمات، با تنوع بازیگران و خواننده‌ها نیز مواجه خواهیم شد که از یک محکمه به محکمه دیگر ممکن است ترکیب آنها تفاوت کند. همین امر نیز آشفتگی‌ای را به همراه می‌آورد که می‌تواند در کنار چالش‌های ناشی از حکم توقف بر زنجیره معاملات بین‌المللی مرتبط، سردرگمی‌هایی را نیز بیفزاید.

به‌رغم تلاش‌های ناموفق صورت‌گرفته در راستای سازمان‌دهی نظام حقوقی ورشکستگی در تجارت بین‌الملل از نهادهای منطقه‌ای همچون اتحادیه اروپا، کارگروه شماره ۵ آنسیترال طی تلاشی سیزده‌ساله موفق گردید تا قانون نمونه‌ای برای ایجاد هماهنگی و همکاری میان نهادهای مرتبط با این دست از دعاوی فراهم سازد. در این قانون نمونه تلاش شده است، تا انواع مختلف همکاری میان بازیگران مختلف در شقوق مختلف آن حین رسیدگی و بعد از آن فراهم شود. هماهنگی میان محاکم و بسترسازی برای فعالیت مدیران تصفیه یا نمایندگان دادگاه‌ها در دادگاه‌های دیگر و همین‌طور امکان بهره‌گیری از مدیران واحد برای رسیدگی‌های موازی از جمله اقداماتی بوده است که در این سند پیش‌بینی شده است. در کنار آن امکان صدور دستوراتی نسبت به خواسته‌های مرتبط برای اثربخشی یک رسیدگی در جریان در محاکم کشورهای دیگر

گامی فراتر از شناسایی و اجرای احکام خارجی محسوب می‌شود که زمینه هماهنگی هرچه بیشتر میان نهادهای رسیدگی کننده در صلاحیت‌ها و کشورهای مختلف را فراهم می‌سازد. هرچند این اقدامات گام مثبتی تلقی می‌شوند، با وجود این همچنان به نظر می‌رسد تا عبور از تعدد نهادها و رسیدن به نهاد واحد رسیدگی کننده فاصله زیادی وجود دارد. دولت‌ها به سختی حاضر می‌شوند از حقوق حاکمیتی خود به نفع منافع تجارت بین الملل چشم‌پوشی نمایند. با وجود این به نظر می‌رسد قانون نمونه مذکور را باید گامی پیش‌رو و قدمی بزرگ در فضایی به شمار آورد که تلاش‌های در این زمینه به‌طور کلی فاقد هرگونه موفقیت بوده‌اند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

کتاب

۱. مهدی‌پور، الهه، **آیین دادرسی ورشکستگی در حقوق ایران**، تهران: انتشارات فکرسازان، ۱۳۹۳.

مقاله

۲. الماسی، نجات علی و احسان شمس، «قانون ماهوی حاکم بر ورشکستگی»، پژوهش حقوق خصوصی، شماره ۱۹، دوره ۵، سال ۱۳۹۶، صص ۹-۴۳.
۳. جامعی، فاطمه و همکاران، «بررسی ورشکستگی شرکت‌ها، دلایل و راهکارهای پیشگیری از آن در حقوق تجارت بین‌الملل»، *نشمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت*، ۱۳۹۹، صص ۱-۱۹.
۴. روشن، محمد و مصطفی مظفری، «بررسی آثار صدور حکم ورشکستگی و رفع آن»، *مطالعات حقوق خصوصی*، شماره ۱۰۱، بهار ۱۳۸۹، صص ۷۱-۸۹.
۵. محمدزاده وادقانی، علیرضا و همکاران، «تحلیل اقتصادی دعوی استرداد در ورشکستگی»، *مطالعات حقوق خصوصی*، دوره ۵۱، شماره ۳، ۱۴۰۰، صص ۵۶۹-۵۸۶.
۶. ناظمی اردکانی، مهدی و همکاران، «طراحی و تبیین الگوی پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌ها برحسب صنایع منتخب با استفاده از الگوی درخت تصمیم»، *مدیریت دارایی و تأمین مالی*، دوره ۶، شماره ۲، تیر ۱۳۹۷، صص ۱۲۱-۱۳۸.

ب) منابع انگلیسی

Articles

7. Johnstone, Richard, Wilson, Therese, "Take Me to Your Employer: The Organisational Reach of Occupational Health and Safety Regulation", National Research Centre for OHS Regulation, *Working Paper 41*, 2005, pp 1-37.

8. Garg, Risham, "Issues in Insolvency of Enterprise Groups", *Journal of National Law University Delhi* 6, No. 1, 2019, pp 50-64.
9. Lowenfeld, Andreas, "Obligations of Multinational Enterprises and their Member Companies", Institut de Droit International, Session of Lisbonne, 1995, pp 1-5.
10. Bufford, Samuel, "Coordination of Insolvency Cases for International Enterprise Groups: A Proposal", *Penn State Law Research Paper*, No. 1, 2014, pp.1-79.
11. Murphy, Damien, "Holding Company Liability for Debts of its Subsidiaries: Corporate Governance Implications", *Bond Law Review*, Volume 10, Issue 2, 1998, pp 240-272.

International Documents

12. REGULATION (EU) No 575/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation.
13. GA, Treatment of corporate groups in insolvency, UNDoc. A /CN.9/WG.V/WP.74, 4 October 2006, P1.
14. GA, Official Records of the General Assembly, Seventy-fourth Session, Supplement No. 17 (A/74/17), chap. VI, sect. A, and annex II.
15. GA, Model Law on Enterprise Group Insolvency of the United Nations Commission on International Trade Law, Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2019, UN Doc. A/RES/74/184, 27 December 2019, PP 1-2.
16. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law UNCITRAL UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW, Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency, New York, 2012.
17. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency, Vienna International Centre, 2012, Para. 82.
18. GA, Treatment of corporate groups in insolvency, UNDoc. A /CN.9/WG.V/WP.76/Add.2 , 6 March 2007.
19. EU, Commission Recommendation of 12 March 2014 on a new approach to business failure and insolvency, Doc. 2014/135/EU, Official Journal of the European Union, L 74/65.

Judicial Opinions

20. High Court of Australia, Walker v Wimbourne, 03 March 1976, ACLR 529 at 532.
21. UK The Supreme Court, Rubin and another (Respondents) v Eurofinance SA and others (Appellants), Neutral citation number [2012] UKSC 46, Judgment date 24 Oct 2012, 1 AC 236.

Internet Resources

22. Domingos Fernando Refinetti and Juliana Brotto de Barros Milaré, Wongtschowski & Zanotta, Restructuring and Insolvency in Brazil: Overview, Law stated as at 01-Dec-2022, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-502-0141? Transition Type = Default & context Data = \(sc.Default\) & first Page = true/](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-502-0141?TransitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true/)
23. GA, Report of the Working Group on Insolvency Law on the work of its eighteenth session, A/CN.9/419 , 10 November 1995. Available At: https://uncitral.un.org/en/working_groups/5/insolvency_law/
24. HCCH, Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements, Entry into force: 1-X-2015, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=98/>
25. [https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/74665/83721/F251786576/CHN74665.pdf/](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/74665/83721/F251786576/CHN74665.pdf)
26. UNCITRAL, Insolvency, Last visited 4 August 2023, available at: <https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/>

Mechanisms for Establishing Convergence in Insolvency Proceeding of Enterprise Group

Jalil GHANAVATI (Associate Professor of Law, College of Farabi, University of Tehran)

Hossein JAVAR (Associate Professor of Law, College of Farabi, University of Tehran)

Amirali KHODAEI (PhD Student of Private Law, College of Farabi, University of Tehran)

Abstract

Although resorting to arbitration is a common and desirable method for resolving international commercial disputes, insolvency disputes, remain within the jurisdiction of judicial, executive, and governmental institutions due to their connection to general economic and commercial public order. Therefore, resorting to a single institution for adjudication is ruled out and practically, these disputes resolution are dealt within the framework of multiple and independent institutions. This issue is more complicated regarding enterprise group insolvency. Facilitating disputes in this regard requires coordination and cooperation among role-playing institutions in this field including courts, liquidators, and other stakeholders. Due to the failure to establish uniform institutions, UNCITRAL has drafted a model law to coordinate insolvency proceedings in enterprise group. Consequently, regarding the necessity of understanding and achieving this model law results, this research, through a descriptive and analytical method, studies the dimensions and infrastructures for establishing communication and coordination among institutions and advancing coordinated and effective proceedings, while addresses adjudicating institutions independence under the UNCITRAL Model Law. On the other hand, it examines the anticipated arrangements for various stages of the proceedings.

Keywords:

Enterprise Group, UNCITRAL Model Law, Convergence, Cooperation, Insolvency